

En la mateixa línia de **Dolors Monserdà** es troba **Carme Karr**, una altra representant del feminisme conservador, que havia col·laborat a la revista **Or i Grana** i era l'ànima de la **revista Feminal (1907-1917)**, suplement de La Il·lustració Catalana, on signava com a **Joana Romeu**. Aquesta revista mensual es va caracteritzar per una autonomia més gran respecte al tutelatge masculí. Dirigida a un públic femení de nivell cultural i econòmic mitjà-alt, adoptà una actitud menys protectora i prioritzà aspectes reivindicatius. L'objectiu de la revista era col·laborar en la millora dels horitzons educatius, culturals i professionals de la dona. Reclamava una formació de qualitat per convertir la dona en una nova dona moderna i preparada, adaptada a les noves necessitats del mercat, sense haver de renunciar a les responsabilitats familiars. **Feminal** publicà també informació sobre les activitats del feminisme internacional de signe més radical. En un reportatge especial presentà fotos de les màximes dirigents del moviment radical, **Emmeline Pankhurst** i la seva filla **Christabel**, partidàries de l'**acció directa** i d'estratègies de violència per aconseguir el vot per a les dones. En conjunt, el feminisme de **Feminal** no es pot considerar un feminisme radical de confrontació oberta, però cal assenyalar així mateix que la seva directora, **Carme Karr**, passà d'un posicionament de reticència inicial davant de la qüestió del vot femení a defensar el dret al vot de les dones.

La pedagoga **Francesca Bonnemaison** va ser una altra figura clau del **feminisme conservador a Catalunya**. El **1909** creà la **Biblioteca Popular de la Dona**, que fou el nucli de l'**Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona**, institució cabdal en la promoció educativa i professional de les joves catalanes. La seva vocació d'una oferta educativa àmplia, global i moderna oferí la possibilitat d'un ventall educatiu molt més ampli a les noies catalanes de la petita burgesia, però també a les dones d'extracció social de la classe treballadora becades per l'Institut. A més a més, sota el lideratge de **Rosa Sensat**, s'impulsava des de l'Institut la modernització de l'àmbit domèstic per ajudar la dona a fer les

Les dones a les associacions

Cooperativistes

Antoni Oliva

Les dones són les grans protagonistes de les cooperatives històriques del Poblenou, i potser aquest fet és una de les claus del seu èxit, no tan sols de gestió sinó també de convocatòria, de participació i de compromís.

No és casual, doncs, la dedicatòria del llibre *Un barri fet a cops de cooperació. El cooperativisme obrer al Poblenou*, de Marc Dalmau i Torvà, d'on s'ha extret bona part de la informació d'aquest text: «A totes les dones obreres i cooperativistes del Poblenou, que pariren el barri. A la memòria de Teresa Gisbert i Alaball».

L'autor defineix perfectament la feina discreta i perseverant que per sota de la gran història, aquella que s'explica als llibres normalment amb protagonistes masculins, hi feien les dones, sense tan sols tenir la possibilitat durant molt de temps de constar com a sòcies:

A l'ombra dels grans esdeveniments històrics, aquelles institucions de barri actuaren en l'àmbit subtil de la vida quotidiana amb la pretensió de catalitzar una altra economia i assajar un món sense capitalisme. Una altra economia que —més enllà dels càrrecs de junta o de l'avantguarda federativa— bàsicament era protagonitzada per dones. Malgrat que dins el moviment es reproduïa sense fi la mateixa desigualtat patriarcal que a la resta de la

societat, en el dia a dia de les entitats eren les dones les que s'ocupaven de la dependència i les que portaven a terme les operacions de compravenda.

En el cooperativisme al Poblenou hi ha altres noms de dona: Antònia Prades, Carme Piqué i Maite Doñaque. Elles no podien ser sòcies ni directives, però van viure en primera persona l'evolució en època franquista de La Flor de Maig, L'Artesana i Pau i Justícia, perquè hi treballaven.

I tot i no constar als documents ni ser als llocs on es prenen les decisions, tenen clar que en aquells anys la unió del consum sense intermediaris i amb vida social va afavorir el món obrer, i es va convertir en una veritable forma de vida.

Durant el període republicà, el creixement del moviment cooperatiu va anar acompanyat de la plena incorporació de la dona. Ja el 1929, La Flor de Maig adaptava els seus estatuts acceptant les dones com a sòcies de ple dret. Fins i tot en alguns casos, com a L'Artesana, es va fundar una secció femenina; va ser l'any 1934, amb Blanca Filella al capdavant. Aquests ambients, sens dubte, van donar un respir i un recer a les dones en la societat patriarcal encara dominant. El franquisme va posar fi als escassos avenços d'aquells anys.

Veteranes cooperativistes: d'esquerra a dreta, Carme Piqué Bofarull (L'Artesana), Teresa Doñaque (Pau i Justícia), Antonieta Parades (La Flor de Maig) i la seva jove, Lluïsa Balaña.

Tres Flors de Maig

Gemma Domènech i Mar Redondo

*Farem florir flors de maig,
volem xarxes de fraternitat.*

(adaptació de la cançó popularitzada
Les Flors de Maig)

La Flor de Maig, fundada l'any 1890 per setze obrers, va ser la primera cooperativa que, l'any 1929, va acceptar a les dones com a sòcies. Posteriorment, el franquisme va fer desaparèixer aquella Flor. Anys més tard, el 1978, La Flor de Maig va ser recuperada gràcies a la reivindicació veïnal i va començar una segona etapa, en la qual les dones van tenir una forta presència. En aquesta segona etapa a La Flor de Maig hi va néixer un grup de dones. Tancada un altre cop, La Flor de Maig no va perdre la vida. L'any 2012, l'ateneu va tornar a rebrotar gràcies a l'ocupació i la recuperació per part dels veïns i veïnes del barri. Així, tres Flors de Maig i tres generacions de dones han omplert de vida l'Ateneu fins avui.

Reivindicar cantant

A la festa d'inauguració de La Flor de Maig, després de la seva ocupació l'octubre del 2012, un reduït grup de dones va sortir a cantar. Era la primera actuació de la Coral de Dones de La Flor de Maig, creada poc després de l'ocupació de l'ateneu. D'aquesta manera, recuperaven el vessant cultural de la cooperativa i l'ateneu, adaptant la cançó d'Anselm Clavé de *Les Flors de Maig*, una cançó que va esdevenir una mena d'himne d'aquell moment. Van adaptar unes nades i van sortir a la rambla del Poblenou a cantar-les. Van començar a cantar com a forma de suport a moltes lluites del barri, com ara pels vaguistes detinguts a la vaga del 29 de març de 2012. Van decidir

sortir el carrer i cantar ben fort el seu repertori feminista en diades com el 8 de març, Dia de la Dona Treballadora, o el 25 de novembre. Cantar va esdevenir per a elles una eina per transformar la societat, però també un espai de confiança, de solidaritat i de suport mutu, perquè, tal com afirmen, «ens agrada cantar per celebrar i reivindicar».

Un altre projecte protagonitzat per dones d'aquesta tercera Flor de Maig és La Flor de Drap, nascuda amb la voluntat d'esdevenir una alternativa al model de consum de roba capitalista. La Flor de Drap es va organitzar oferint una botiga de roba gratuïta, un espai d'intercanvi de roba, arranjaments de peces de roba i cursos de costura.

Homenatge als socis cooperativistes grans el 1923. A la filera superior, el quart començant per l'esquerra és Pere Rovira, un dels fundadors i president de l'entitat. Al mig,

inauguració com a ateneu popular el 1978. Uns mesos abans, el 1977, es reivindicava l'obertura de l'ateneu popular amb una manifestació a la Rambla.

seves tasques amb el mínim esforç i el màxim rendiment. És cert que la institució es va conformar amb un feminisme de caràcter conservador, però també va aconseguir mitigar els posicionaments més immobilistes i va impulsar l'avenç social de les dones. Una dada poc coneguda de la seva tasca és la inserció de 13.000 dones al mercat laboral entre el 1911 i el 1929.

El canvi d'actitud envers l'educació va acabar incidint positivament en el panorama cultural i, el 1930, el percentatge d'analfabetisme s'havia reduït a un 32,2%, davant del 70% que s'estimava trenta anys enrere. Des d'un punt de vista educatiu i formatiu cal remarcar, finalment, la importància de les escoles superiors creades per la **Mancomunitat de Catalunya (1914-1923)**, amb l'objectiu de fomentar la formació professional femenina. Cal esmentar l'**Escola Superior de Bibliotecàries (1915)** i l'**Escola d'Infermeres (1919)**, que institucionalitzaren la figura de la bibliotecària i la infermera com a professions eminentment femenines i altament professionalitzades.

Paral·lelament, el moviment d'alliberació de la dona es va plantejar també des d'una perspectiva de classe social, recollint les idees de **Flora Tristan**, **Clara Zetkin** o **Rosa Luxemburg**. És el que **Mary Nash** anomena **feminisme obrer**. A **finals de segle XIX**, la treballadora tèxtil de **Sabadell** i dirigent **anarquista Teresa Claramunt** i també **Teresa Mañé**, mare de **Frederica Montseny**, contribuïren a la consciència de la dona mostrant la necessitat d'unir lluita social i lluita feminista. **Teresa Claramunt** publicà el **1905 La mujer. Consideraciones sobre su estado ante las prerrogativas del hombre**, on reclamava l'autonomia de les dones i la necessitat de la seva emancipació com a esclaves dels esclaus. Claramunt deia que un dels obstacles principals per al progrés de les dones era el sentit de superioritat dels homes. També fou una de les primeres activistes socials que defensaren l'autoemancipació de les obreres, la qual, segons afirmava, només s'aconseguiria amb una lluita específica com a dones, a més d'una transformació social. Tanmateix, molt

Curset de pastisseria a La Flor de Maig el 1981.

Traslladant-nos a un altre espai, a l'Octubre, Casal Independentista del Poblenou, un grup de dones va decidir el 2012 impulsar l'aDONA't, un cicle feminista amb la voluntat de tractar un seguit de problemàtiques relacionades amb el gènere. I per prendre consciència de la situació d'opressió patriarcal de la societat actual. Des d'aleshores, el cicle ha constat de quatre edicions que començaven cap al mes d'octubre i finalitzaven pels volts del 8 de març. Cada any s'han organitzat un seguit de xerrades i tallers sobre el dret al propi cos, noves masculinitats, dona i urbanisme o la medicalització de les dones, entre d'altres. També s'han dut a terme campanyes contra les joguines sexistes i contra les agressions sexistes sota el lema de «No és no».

Poblenou Feminista és un espai de trobada entre diferents espais feministes i dones del barri que ha creat una

connexió per avançar en l'erradicació del patriarcat. Poblenou Feminista s'ha mobilitzat en diades com el 8 de març o el 25 de novembre, Dia contra la Violència de Gènere. S'han convocat concentracions amb espelmes a la Rambla o davant la presó de Wad-ras. Pels volts del 8 de març, també s'han organitzat activitats, entre les quals destaca la columna Eva Forest, cap a la manifestació del centre de Barcelona. De Poblenou Feminista va néixer el Comitè de la Vaga de Totes del Poblenou. A través del comitè, les dones del barri es van mobilitzar per la visibilització del treball reproductiu, de cures, submergit, etc., per fer palès que les dones movem el món i el podem aturar. ●

Nota de la redacció: També sota el caliu del Casal Octubre, el 2003 va néixer el col·lectiu La Fabrica Roja. El 1987, a La Flor de Maig es va formar el grup Ovulació, que estava molt vinculat a Joves Gomanou i al grup antimilitarista MiliKK.

Pintada feminista del Grup de Dones de la Fàbrica Roja que estava en un paret del carrer del Joncar tocant a la Rambla.

La pintada va desaparèixer quan es van enderrocar les construccions per eixamplar el carrer.

FOTO: J.M. HUERTAS

El Grup de Dones La Flor de Maig

De la Vocalia de Dones de l'Associació de Veïns
al Grup de Dones del Poble Nou

A mitjan anys setanta, els moviments veïnals a Barcelona assumien multitud de funcions que una ciutadania cada cop més conscienciada exigia. Les associacions de veïns van aglutinar bona part d'aquestes inquietuds que derivaven en accions, normalment executades per vocalies.

Tot i que el gruix d'activitats va sorgir en bona part per mancances de cada barri, també s'hi escolaven reivindicacions de caràcter social i polític. I un moviment de dones amb una incidència creixent en la vida quotidiana va impulsar la creació de vocalies de dones a les associacions de veïns, en paral·lel i al costat de l'aparició i l'enfortiment de moviments feministes diversos.

Aquestes vocalies van tenir la seva importància, però quasi sempre quedaven supeditades a les accions que es consideraven més urgents en els diferents barris.

Mentrestant, cada cop més dones s'adonaven que ja era hora de tractar seriosament temes que fins aleshores havien semblat «menors»: què passaria amb el paquet de lleis que la nova democràcia havia de debatre? Com guanyar la igualtat necessària per ser finalment subjectes de ple dret? Una llarga llista de problemes es posaren a debat: des de la contracepció fins a la igualtat en l'accés al treball, el divorci, l'avortament o el maltractament, entre molts altres.

Per això vam muntar el grup de dones, amb més entitat que la vocalia, que no trobava mai l'espai per posar en primer terme les qüestions que ens afectaven, i vam començar a reunir-nos i a plantejar de manera directa les nostres reivindicacions. Així va néixer el Grup de Dones del Poble Nou el setembre del 1977 i, en

poc temps, s'hi van anar afegint més dones amb activitats i interessos diversos, però totes amb la inquietud comuna de bastir un futur més igualitari.

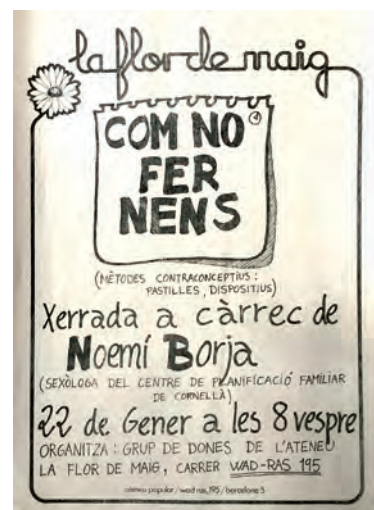
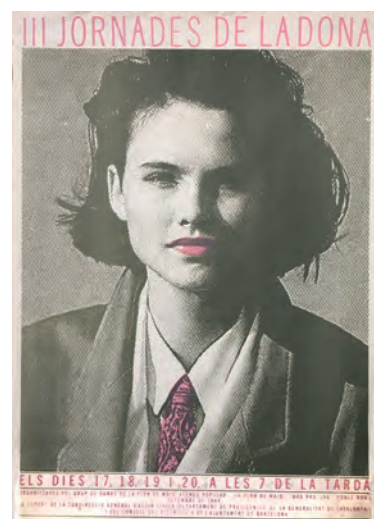
La Constitució que margina

Quan es va plantejar la nova Constitució ens vam adonar que deixava fora, entre altres coses, quasi totes les nostres reivindicacions: ni igualtat efectiva en l'accés al treball, ni divorci (que no arribà fins al 1981), ni avortament, ni contracepció... Devia ser que es prenia al peu de la lletra, de manera excloent, allò de «todos los españoles son iguales...». Ni els estrangers ni les dones no som iguals davant la llei. I això no ens va agradar i vam fer una pintada, un mural en una paret de la rambla del Poblenou que ben poca gent va veure, ja que no ens va donar temps ni de fer-ne una foto per a la posteritat, abans que brotxes anònimes el cobrisin de pintura blanca. El mural deia: «No a una Constitució que margina les dones».

A alguns companys de l'Associació de Veïns no els va acabar d'agradar la nostra posició, manifestada en aquella pintada, i vam haver de buscar un altre aixopluc més comprensiu i solidari.

Les activitats

Ja feia temps que reivindicàvem l'antiga seu de la cooperativa La Flor de Maig, una de les més representatives del moviment cooperativista a casa nostra, que havia estat clausurada en els primers anys del franquisme. Un cop rehabilitat l'espai, el nou Ateneu Popular La Flor de Maig va acollir diverses entitats del barri, entre les quals hi havia el grup de dones que va prendre el mateix nom de l'ateneu.

poques obreres havien assolit un grau de consciència feminista com el de **Teresa Claramunt**.

Durant la **Segona República**, la nova **Constitució democràtica** del **1931** va establir la igualtat entre homes i dones i va garantir legalment l'eliminació de qualsevol tracte discriminatori sobre la base del sexe. Però, a la pràctica, aquest era un repte difícil d'aconseguir, i fins i tot els partits polítics d'esquerres i els sindicats no consideraven prioritària la reivindicació feminista. Líders **anarquistes** com ara **Frederica Montseny** i **comunistes** com **Lina Òdena** es manifestaven contràries al fet que els partits tinguessin seccions independents específicament femenines, perquè això representava la desunió i era negatiu per a la classe treballadora. Es tractava, deien, d'alliberar l'home com a persona humana. En aquest context, dins del moviment anarcosindicalista va sorgir **Mujeres Libres**, amb l'objectiu d'alliberar la dona de la seva triple esclavitud: l'esclavitud de la ignorància, l'esclavitud de ser dona i l'esclavitud de ser productora. (Vegeu l'article sobre Mujeres Libres en aquest mateix número.)

Després de la Guerra Civil, el **franquisme** va recuperar la visió de reclusió de la dona en l'àmbit de la llar. La dona esdevingué el temple de la raça i l'encarregada de la socialització dels fills en els valors del règim. A la **dècada dels anys cinquanta** s'inicia una tímida obertura quan accedeixen al poder els anomenats **tecnòcrates**. No és però fins al **final del franquisme** que es produeixen mobilitzacions destacables. El **1975** va ser un any clau en aquest procés. Les **Nacions Unides** l'havia declarat **Any Internacional de la Dona** i es va aprofitar aquesta celebració per donar un fort impuls als moviments feministes i als partits polítics en la clandestinitat en un moment de descomposició del règim. Aquell any es van celebrar a **Madrid** les primeres **Jornades Nacionals per a l'Alliberament de la Dona** i, el maig de l'any següent, les **Jornades Catalanes de la Dona**. Al paranímf de la Universitat de Barcelona es van reunir més de 4.000 dones d'arreu de l'Estat i es va acordar una plataforma unitària

El grup de dones, tot i ser una entitat que funcionava de manera independent, estava completament integrat en la dinàmica general de l'ateneu des del primer moment, participava en totes les activitats i promovia el caràcter no sexista en tot el que s'hi feia, des del llenguatge inclús fins a les il·lustracions de tríptics i cartells (sovint eren dones les que hi sortien, per visibilitzar la nostra presència).

Teníem clar que volíem arribar a totes les dones del barri, no pas només a les que venien habitualment a l'ateneu, o les que ja eren conscients de la marginació que suportem, sinó sobretot a totes les altres, les que ja estaven bé amb el paper secundari que ens havia tocat —una situació de subordinació en tots els àmbits socials, materials i jurídics. Volíem treure aquestes dones de casa, perquè en poguessin conèixer d'altres i descobrir nous horitzons.

Un dels temes centrals per a nosaltres era el dret de la dona al propi cos: cap dona no ha de tenir relacions sexuals sense voler-les, cap dona no ha de dur a terme un embaràs no desitjat ni ha de fer-se càrrec d'un infant no volgut. En aquell moment, les nostres accions es van concentrar en el binomi complementari contracepció-avortament. Convençudes que cap dona no desitja avortar, ens vam centrar en accions d'informació, i també, a promoure i exigir a les administracions la creació dels centres de planificació familiar necessaris.

Vam organitzar actes de tota mena, aïllats i regulars, com ara la projecció de pel·lícules en el marc del cinefòrum, les «cerveses literàries» dels disabtes, una exposició itinerant, cursos de ceràmica i de cuina, xerrades i taules rodones, entre d'altres. En aquestes in comptables activitats de tot tipus hi participaven activistes, professionals, escriptores, etc., incidint sempre en temes molt candents del moment. Així, es van fer debats i actes sobre la separació i el divorci, l'avortament, el control de la natalitat, l'adopció, la se-

xualitat, la literatura de dones i per a dones, l'accés a llocs de decisió, la igualtat —en l'educació, en el treball, a casa—, la dignitat i un llarg etcètera de temes que es van anar adaptant a la realitat del barri al llarg del temps.

I què queda per fer?

Tot i que el grup es va dissoldre, de fet, quan el 1991 es va inaugurar el Centre Cívic Can Felipa, i van cessar formalment les activitats de l'ateneu, cadascuna ha continuat treballant en els seus àmbits específics i, de vegades, ens hem tornat a ajuntar per participar en alguna mobilització. Sí que avui hi ha més dones en espais que abans no gosàvem somiar, però també hi ha una precarietat més descarada i profunda.

Si a les dones joves d'avui els queda encara molta feina per fer, també els moviments veïnals necessiten més que mai organitzar-se per fer front als nous reptes que es presenten.

La nostra generació va viure l'amenaça que representava el projecte del Pla de la Ribera dels anys seixanta i que, d'alguna manera, es va dur a terme trenta anys més tard, amb les obres olímpiques. Després va venir el 22@, potser prou més agressiu, tot i que podia no semblar-ho. Mentrestant, la invasió d'hotels i la mateixa evolució de la ciutat, definitivament venuda de qualsevol manera al turisme, ens han mostrat la cara de la gentrificació: l'expulsió barroera o subtil de la població, sobretot la més jove, d'un barri que ja no reconeixem, mentre que els greuges i les reivindicacions de les dones, en un temps de crisis inesperades, ens fa pensar que no hem aconseguit gran cosa.

Només podem esperar que es mantingui encesa la flama. Davant d'uns nous reptes aparentment insuperables, cal que els moviments socials d'avui recordin que no tan sols es pot assolir l'impossible, sinó que, a més, ja s'ha fet —ja ho hem fet— més d'una vegada. ●

Les noies de la parròquia, el bressol del MOVI

Maria Labró i Laura Miquel

Penyafort 1964: el primer grup de noies del Poblenou que va anar a les colònies de la parròquia de Santa Maria del Taulat.

A principis dels anys seixanta, un grup de noies vinculades a les parròquies del barri van formar el Moviment Infantil i Juvenil, que actualment es coneix com a Esplai Movi.

Han passat més de cinquanta anys des que la M. Dolors Viladegut i la Gemma Piqué es van reunir amb altres noies vinculades a les diverses parròquies del barri en una de les sales de Santa Maria del Taulat. Aquella trobada, organitzada per les noves fornades de capellans, va concloure amb una decisió que va marcar la història de l'educació en el lleure al Poblenou. «El Movi va néixer del grup de noies que hi havia a les parròquies de Santa Maria, Sant Bernat, Sant Francesc i Sant Pancraç», explica la Gemma amb un somriure nostàlgic. «Entre nosaltres ens

coneixíem del barri i organitzàvem activitats per a les nenes cadascú a la seva parròquia. Fèiem sortides, cants, trobades en profunditat...». Durant la reunió, aquelles noies de setze anys, que encara no coneixien la paraula *monitora*, van decidir organitzar unes colònies. Després de proposar-ho als capellans, l'any 1964 marxaven cap a Vallgorguina amb una trentena de nenes de totes les edats. «No sabíem ni què eren les colònies. No hi havíem anat mai», comenta la M. Dolors. L'única experiència similar que compartien algunes eren les sortides de la parròquia de Sant Bernat en un convent de monges. «Vam recórrer al que hi havia a la ciutat, com les colònies de nois del bisbat i algun llibre antic que vam aconseguir trobar. Amb això ens vam inspirar».

Tal com comenta la Gemma, a principis dels anys seixanta, la instrucció per a persones que s'encarregaven de l'educació fora de l'àmbit escolar dels infants era gairebé inexistent. El primer curs per a monitors i responsables de colònies l'havia organitzat la Secció Social de Càritas Diocesana de Barcelona l'any 1961 i anava a càrrec de mossens, metges i catedràtics universitaris. Hi van participar dotze persones, segons explica Miquel Miranda al llibre *25 anys formant monitors*. No va ser fins més tard, amb l'arribada de la democràcia, que es va establir la titulació per dur a terme activitats relacionades amb el lleure. El primer carnet de monitor es va entregar a una monitora de la parròquia de Sant Joan, del barri d'Horta, a la dècada dels anys vuitanta.

de mobilització. Durant aquests anys es creen noves organitzacions feministes com ara el **Partit Feminista**, liderat per l'advocada i periodista **Lidia Falcón**. El seu òrgan era la **revista Vindicación Feminista**, dirigida per **Carmen Alcalde**, de la qual es van publicar 30 números des del **1976 fins al 1979**. La revista pretenia propiciar el debat, la informació i la denúncia sobre la situació de la dona, i va esdevenir un referent important del feminisme durant la transició. Finalment, el Partit Feminista s'integrà el 2015 a Izquierda Unida.

El dia **8 de març de 1976, Dia de la Dona Treballadora**, es va viure a **Catalunya** amb molta intensitat, com moltes altres celebracions que es van fer en aquell primer any després de la mort de Franco. A partir d'aquest moment s'obren bars i llibreries feministes i es creen centres de planificació que donen accés als mètodes anticonceptius als joves, es denuncia el sexisme en els llibres de text, etc. El **1983** es crea l'**Institut de la Dona**, amb una dotació pressupostària important. La **socialista Carlota Bustelo** en va ser la primera presidenta. El **1989** es va crear a **Catalunya** l'**Institut Català de les Dones**.

Avui, tot i la millora aconseguida en molts aspectes en la lluita per l'emanipació de la dona, la discriminació no ha desaparegut. Hi continua havent un rerefons cultural que entén la dona com una possessió de l'home, una visió de sotmetiment i de manca de llibertat que genera en molts casos agressions i violència. La lluita contra la violència de gènere i contra la discriminació laboral i salarial, que la Comissió Europea situa a l'entorn del 15% de mitjana, continua vigent. El poder, l'autoritat i el prestigi segueixen en bona part en mans masculines, i hi ha un sostre en moltes escales jeràrquiques, de manera que el sistema de quotes esdevé encara una eina necessària que permet assegurar la presència de les dones en els diferents àmbits de la societat.

Andreu Isern

Aquelles primeres colònies

L'estiu del 1964, un grup de noies i una trentena de nenes van sortir del Poblenou amb autocar per dirigir-se a Vallgorguina, on després d'haver recorregut un camí de carros van deixar les motxilles per conuiu durant uns quants dies. «En aquelles primeres colònies em vaig aprimar set quilos i gairebé no dormia. M'aixecava i anava a vigilar les nenes», assegura la M. Dolors. A la casa, les monitores organitzaven activitats i excursions i feien reunions fins a altes hores de la nit. Parlaven de com veien les participants de les colònies i de quins aspectes havien de millorar. «Tots els capellans van venir dues vegades i també hi havia un cap que era home i venia de tant en tant. Totes les monitores, però, érem dones». La Gemma i la M. Dolors reconeixen que la figura del mossèn era essencial per donar seguretat i tranquil·litat a les famílies. «L'Evangeli sortia en tot allò que anàvem treballant», asseguren.

La família i el matrimoni

Malgrat els canvis socials que s'havien produït al llarg dels anys seixanta amb l'aprovació de la Llei de drets polítics, professionals i laborals de la dona, la societat espanyola es regia per un mo-

del patriarcal, en què la dona tenia un paper sobretot domèstic, l'objectiu del qual era que excel·lís en els seus principals rols: el d'esposa i el de mare.

No era estrany, doncs, que durant les primeres colònies de l'Esplai Movi Poblenou algunes de les joves monitores que hi participaven estiguessin casades i, fins i tot, tinguessin fills. És el cas de la Gemma, que a les colònies del 1964 ja festejava i, pocs anys més tard, casada i embarassada del seu primer fill, tenia la funció de cuinera i de cap de colònies. La seva situació familiar no va posar fre al seu entusiasme. «El paper de la dona en aquell moment era molt diferent. Quan estava embarassada tothom patia en veure'm córrer i saltar», comenta. Més tard, ja mare, va tornar-hi amb tres dels seus fills. «Feia de cuinera amb les criatures. Els monitors a la nit feien gresca i recordo com si fos avui amagar-se la lluna i sortir el sol i jo maleint-los amb la nena als braços», recorda divertida. Malgrat la difícil conciliació entre la vida familiar i ser monitora, la Gemma no va ser l'única que va atrevir-s'hi. L'Anna Maria Herrera s'havia casat feia alguns mesos i va descobrir a les colònies de l'any 1968 que estava en estat a causa dels vòmits que li provocaven l'embaràs.

Monitores en les colònies que es van fer al Montseny el 1965. El capellà que hi ha al mig de la fotografia és mossèn Pere Relats.

Aquelles joves, amb els seus matrimonis i la seva maternitat, no diferien gaire de la gran majoria de dones de l'època. Ara bé, potser se n'allunyaven en un punt clau: no renunciaven a allò que els agradava. Van decidir que, tot i les dificultats evidents, intentarien compaginar les seves passions tan bé com poguessin. Les colònies i les activitats del cap de setmana es van convertir en una extensió de la família, on tenien cabuda no tan sols els fills, sinó també els marits i les seves mares. La implicació era absoluta, igual que el sentiment de pertànyer a una cosa important per la qual valia la pena fer alguns sacrificis.

Educar en temps de dictadura

Tot i que a partir dels anys seixanta es va tendir a una certa secularització, tant les monitores com les noies que van participar en les primeres colònies del Poblenou eren hereves d'un ensenyament fonamentat en el catolicisme, en el qual certes àrees de coneixement no es mencionaven.

En aquest context, les colònies eren un espai de convivència constant que servien per dur a terme un aprenentatge que, en l'entorn quotidià, era impensable. L'Anna Maria, que havia estudiat infermeria, recorda divertida com va explicar durant les colònies què era la menstruació, després que una de les nenes li confiés que li havia vingut la regla per primera vegada. Aquell fet havia provocat debat i inquietud i l'Anna Maria va reunir totes les participants per aclarir qualsevol dubte: «Imagineu-vos que som una colla d'amigues agafades de les mans. Una de nosaltres es deixa anar de sobte. Aquesta és un òvul que cau i això és la primera regla. Cada mes passarà el mateix». Després d'aquesta innocent explicació, les preguntes sobre aquest tema i molts altres assumptes els van ocupar la tarda. Les monitores, més grans i experimenta-

des, van convertir-se en confidents per a aquelles nenes.

Els consells a vegades anaven més enllà de les mateixes colònies. La Gemma recorda que, passats els mesos estivals, seguia cartejant-se amb algunes noies amb problemes familiars. L'agraïment d'aquestes noies era sincer i el manifestaven en les valoracions que escrivien en finalitzar l'estada. La M. Dolors conserva algunes paraules de les noies, escrites amb lletra infantil i en castellà: «En estas colonias nos hemos formado una idea de la amistad»; «somos todas muy amigas y las dirigentes nos han ayudado a estar con las otras niñas. Sin ellas todo iría mal y sin orden», diuen algunes de les cartes. La Gemma explica que, durant la celebració del 50è aniversari de l'esplai, una dona se li va acostar i li va donar les gràcies: «Era una de les nenes. Feia més de mig segle que no ens havíem vist! Em va impactar que em digués que aquelles tardes i colònies l'havien ajudat molt i que l'havien marcat per a tota la vida».

Una formació diferent

De les colònies i les tardes que compartien, no tan sols les nenes en treien profit. També les monitores en van extreure molt més del que es podien imaginar. «Si en aquella època em deixaven sortir de casa era pel Movi. Era la meua manera d'autoformar-me. Ja no tant com a moni-

tora, sinó com a persona. Teníem dret a sortir perquè teníem una obligació, una cosa seriosa a fer, i com que anàvem a la parròquia ningú no ens podia dir res», assegura la Gemma entre rialles. Les reunions que feien entre setmana, les tardes dels dissabtes, les sortides i les colònies es van convertir per a elles en una forma de trobar-se amb les amigues i de créixer com a persones en una societat que els tenia reservat un paper a l'ombra. L'amistat que conserven va sorgir de llavors. «Hi havia molta il·lusió i molta fe. Tot allò ens va ajudar molt com a persones i també per educar els nostres fills i filles. I ells han educat de la mateixa manera els nostres nets», comenta l'Anna Maria.

Durant més de cinquanta anys, les monitores i monitors de l'Esplai Movi Poblenou han continuat amb la mateixa empenta el que aquelles noies van començar. Actualment, l'esplai té més d'un centenar d'infants i una vintena d'educadors que preparen cada setmana activitats a diverses instal·lacions del barri. El que va començar com un grup de joves que proposava un tipus d'activitat que no tothom entenia del tot ha acabat esdevenint un dels signes d'identitat del barri, un nexa d'unió de nois i noies i de nens i nenes de diferents generacions que comparteixen l'experiència de l'educació en el lleure amb la il·lusió del primer dia. ●